

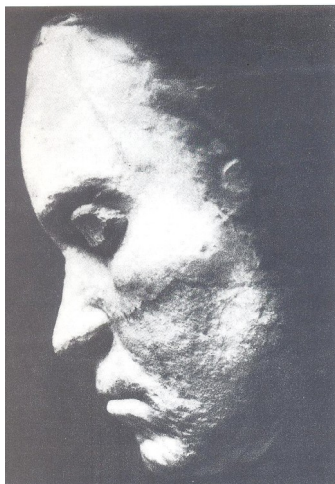
364e concert
Dinsdag 20 januari 2015
20.00 uur

Boris Giltburg,
piano

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

Programma

Gipsmasker 1812

**Ludwig van
Beethoven**
(1770- 1827)

Sonate voor piano nr. 8 in c kl. t.
op. 13 'Pathétique' (1799)

Grave-
Allegro di molto e con brio
Adagio cantabile
Rondo: Allegro

Sonate voor piano nr. 21 in C gr. t.
op. 53 'Waldstein' (1804)

Allegro con brio
Adagio molto-
Rondo: Allegretto moderato-
Prestissimo

Pauze

Sonate voor piano nr. 32 in c kl. t.
op. 111 (1822)

Maestoso-
Allegro con brio ed appassionato
Arietta:
Adagio molto semplice e cantabile

De Russisch-Israëlsche pianist **Boris Giltburg** (Moskou, 1984) kreeg vanaf zijn vijfde jaar pianoles van zijn moeder en studeerde later af in Tel Aviv bij de legendarische Arie Vardi. Hij won vele prijzen, o.a. in Santander, waar hij in 2002 de eerste prijs ontving én de Sony Publieks Prijs voor zijn vertolking van het derde pianoconcert van Bartok met het London Symphony Orchestra. In 2007 had hij wederom groot succes in de Londense Royal Festival Hall als solist met het Philharmonia Orchestra onder directie van Mikhail Pletnev. Sindsdien is hij elk seizoen te gast bij dit orkest en ook bij het Bournemouth Symphony -, Royal Liverpool Philharmonic -, City of Birmingham Symphony -, en het BBC National Welsh Orchestra. In 2009 debuteerde hij op het prestigieuze festival in Luzern. Zomer 2010 maakte hij een zeer succesvol debuut op de BBC Proms met een uitvoering van het eerste pianoconcert van Liszt. Boris Giltburg gaf solorecitals in de grote Europese zalen als Wigmore Hall in Londen, Concertgebouw Amsterdam, Konzerthaus Wenen, Herkulesaal München, Louvre Parijs, Tonhalle Zürich. Op het Koningin Elisabeth Concours 2013 in Brussel won hij behalve de eerste prijs ook de publieksprijs. Voor Boris Giltburg zijn Svatoslav Richter en Arthur Rubinstein zijn grote voorbeelden en zijn spel toont verwantschap met deze grootmeesters: eenzelfde lichtheid van toucher, kristalheldere toonkwaliteit.

De afstamming van **Ludwig van Beethoven** heeft men kunnen nagaan tot in de 15e eeuw: een familie van landbewerkers in Vlaams Brabant. Beethoven's overgrootvader was meester-bakker in Mechelen; diens zonen vestigden zich in Bonn, alwaar Louis, grootvader van de componist, hofmuzikant werd en in 1761 werd aangesteld als Kapellmeister. Zijn zoon Johann, goede zanger, pianist en een uitstekende leraar, werd eveneens hofmusicus. Hij huwde Maria Keverich, afstammeling van een gegoede Rijnlandse familie (raadslieden en burgemeesters), die al eerder gehuwd was maar reeds vroeg weduwe was geworden. Hun eerste kind Ludwig Maria stierf zes dagen oud (1767), daarna werd **Ludwig** geboren; na hem kwamen er nog vijf kinderen. Bonn was in die tijd een stadje met 10.000 inwoners, maar belangrijk omdat het de residentie was van de keurvorst tevens aartsbischof van Keulen. Aan dit hof bestond een levendige muziekcultuur, met een weliswaar klein maar zeer goed hoforkest. Ludwig heeft vanaf zijn dertiende jaar als clavecinist en later ook als altviolist deel uitge-

1782?

maakt van dit orkest. Ludwig's bijzondere muzikale kwaliteiten manifesteerden zich vanaf zijn vijfde jaar. Hij wordt beschreven als stil en bedachtzaam en hij kreeg zijn eerste muzieklessen van zijn vader. Tot zijn tiende kreeg hij onderwijs op school waar ook Latijn werd onderwezen. Daarna heeft hij geen algemeen vormend onderwijs meer gevolgd. Ludwig gaf zijn eerste openbare concert op de leeftijd van 7 jaar en 3 maanden (op de affiches aangekondigd als het 'zesjarig zoontje van hofmusicus Beethoven'); wat hij heeft gespeeld is niet bekend. Hij is door meerdere muzikleraren onderwezen, vanaf 1781 door de zeer goede hoforganist Christian Neeffe, voor wie hij al kort daarna, zo nodig, mocht invallen. In 1783 verschijnt voor het eerst een compositie van hem in druk (9 Variaties in c over een mars, voor piano). Twee families, Wegeler en Breuning, hebben een belangrijke rol gespeeld in Beethoven's jeugd: via hen maakte hij kennis met de Duitse literatuur, hun kinderen gaf hij pianoles en met hen raakte hij bevriend. Thuis werd de situatie steeds zorgelijker; moeder chronisch ziek en vader aan de drank. In 1784 kreeg Keulen/Bonn een nieuwe keurvorst: Maximilian Franz, jongste zoon van Maria Theresia, exact even oud als Mozart. Beethoven kreeg in 1787 de gelegenheid naar Wenen te reizen met de bedoeling dat hij les zou krijgen van Mozart. Deze was echter zeer druk met Don Giovanni en bovendien was zijn vader ernstig ziek. Ze hebben naar elkaars pianospel geluisterd maar het zal beiden vermoedelijk snel duidelijk zijn geworden dat hun manier van spelen sterk verschilde en Mozart zal, de sterke persoonlijkheid van de jonge Ludwig peilende, snel hebben gevoeld dat er een gapende kloof bestond tussen hun beider visie op het pianospel, maar ook op de muziek in het algemeen. Beethoven schijnt het spel van Mozart gekwalificeerd te hebben als 'hakkerig'. Na 2 weken keerde Beethoven terug naar Bonn met omdat zijn moeder stervende was. Met zijn vader, ernstig alcoholverslaafd, ging het snel bergafwaarts. In de jaren die volgden heeft Beethoven weinig gecomponeerd; hij werd belast met de zorg voor het gezin, maar dankzij de steun van vele bevriende relaties en zijn honger naar kennis heeft hij deze tijd weten te gebruiken voor de verdieping van zijn intellectuele bagage. Hij mocht zich in 1789 inschrijven aan de universiteit voor het volgen van cursussen in filosofie, geschiedenis en literatuur. Er werden in Bonn veel theaterstukken opgevoerd, van

o.a. Lessing, Molière, Voltaire en Shakespeare en hij maakte kennis met het werk van grote schrijvers als Goethe en Schiller. Het was vooral Graaf **Ferdinand von Waldstein**, in 1762 geboren in Wenen en vanaf 1788 lid van het corps diplomatique in Bonn, die de keurvorst wist te overtuigen van het belang Beethoven naar Wenen te laten gaan en hem daar in contact te brengen met Haydn. Ondanks alle oorlogssperikelen - Frankrijk contra Oostenrijk en Pruisen - arriveerde Beethoven op 10 november 1792 in Wenen. Hij kreeg direct onderdak bij een vriend en logebroeder van Waldstein: de prins **von Lichnowsky**, groot muziek-liefhebber en zelf uitstekend pianist. Met deze Lichnowsky ontwikkelde zich de jaren daarna een gecompliceerde ambivalente relatie. Beethoven heeft meerdere belangrijke werken aan deze wonderlijke man opgedragen, o.a. de pianosonate nr. 8, 'Grande Sonate pathétique', door Beethoven zelf zo genoemd. In sommige werken, vooral bij Haydn, wordt het snelle eerste deel van een kwartet, symfonie of sonate, voorafgegaan door een langzame inleiding als een 'decoratie' of misschien om het publiek even de gelegenheid te geven 'stil te worden' voordat het eigenlijke werk van start gaat, maar bij deze sonate bepaalt het klagende, medegevoel oproepende thema van het inleidende Grave ook het hierop responderende Allegro en dus het gehele eerste deel. Na dit heftige, door tragiek beheerste deel brengt het Adagio ontspanning met berusting in het noodlot. Het slottrondo getuigt niet van triomf, eerder van vragende schroomvalligheid en verwijlen in de schoonheid van de kunst.

Bovengenoemde **Waldstein** was een excentrieke maar kleurrijke figuur die, toen in 1794 Keulen en Bonn werden veroverd door de Fransen, in Engelse krijgsdienst ging om rond 1809 weer op te duiken in Wenen, waar hij in 1815 een glansrol speelde bij het organiseren van de vele partijen tijdens het Congres van Wenen. Over contacten tussen Beethoven en Waldstein in Wenen en een opdracht van de sonate op. 53 aan hem is niets bekend. De opdracht ontbreekt op het manuscript, maar op de eerste uitgave uit 1805 staat deze wel vermeld. Deze sonate in de 'blanke' toonsoort C groot, geheel vrij van onderliggende spanningen en conflicten, is een toneelbeeld van soevereine vormbeheersing. In feite betreft het een tweedelige sonate omdat het korte Adagio, waarboven 'Introduzione' staat genoteerd, bedoeld is als inleiding op het grootse slottrondo.

1802

Houtsne 1808

1823

Beethoven's laatste pianosonate, op. 111, werd, als vele van zijn werken, opgedragen aan zijn hoogadellijke vriend en beschermheer **aartshertog Rudolph**. Beethoven plaatst in deze sonate twee 'werelden' tegenover elkaar: een snel deel in de klassieke sonatevorm en een langzaam deel in een hoogst oorspronkelijke variatiestijl.

De sonate begint met een inleiding (Maestoso) waaruit een visionaire donkere kracht spreekt; uit een lang aangehouden triller in de bas stijgt het stormachtige thema van het Allegro op. De melodie van de Arietta is een wonder van eenvoud en onschuld. Het schept in de hierop volgende variaties de mogelijkheid tot een caleidoscoop van geniale compositiekunst. De psychologische impact hiervan heeft aanleiding gegeven tot vele filosofische beschouwingen.

Volgend concert

Dinsdag 17 februari 2015, 20u

TILL FELNER, *piano*

Bach, Wohltemp. Klavier Bk. 2, Nrs. 9 t/m 12
Mozart, Sonate in Es KV 282, Rondo in a KV 511
Schumann, 'Kreisleriana'
Inleiding: ? *raadpleeg de website*

Programmatoelichtingen en recensies:

www.kamermuziek-deventer.nl

meer: www.klassiekemuziekdeventer.nl